

АДМИНИСТРАТИВНИ НАРУШЕНИЯ ЛИ СА ДЕЯНИЯТА, ОПИСАНИ В ОСОБЕНАТА ЧАСТ НА НК, ЗА КОИТО Е ПРЕДВИДЕНО ДА СЕ НАКАЗВАТ ПО АДМИНИСТРАТИВЕН РЕД?

Изабела Чакърова-Димитрова¹

Резюме: Настоящата статия разглежда един важен теоретичен и практически въпрос. Административни нарушения ли са деянията, описани в Особената част на НК, за които е предвидено да се наказват по административен ред? Изследват се различните

схващания по поставения въпрос. Обосновава се виждането, че тези деяния са административни нарушения.

Ключови думи: административни нарушения, административно наказване, ЗАНН, НК, престъпление.

I. УВОД

Повод за настоящата статия е констатираната липса на единомислие по въпроса: административни нарушения ли са деянията, описани в Особената част на НК, за които е предвидено да се наказват по административен ред? Наказване по административен ред предвиждат следните разпоредби от Особената част на НК: чл. 135, ал. 5, чл. 218б, ал. 1, чл. 225б, ал. 3, чл. 228, ал. 3, чл. 231, ал. 2, чл. 232, ал. 3, чл. 242, ал. 6, чл. 352а, ал. 5, чл. 353, ал. 4, предложение второ, от НК.

Поставеният въпрос е с важно теоретично и практическо значение. Дали деянието е административно нарушение или престъпление рефлектира върху възрастовата граница, под която не е възможно да бъде дирена отговорност. Ако деянието е престъпление, наказателната отговорност е възможно да бъде реализирана спрямо лице, навършило 14 години, при условие, че е разбирало свойството и значението на деянието и е могло да ръководи постъпките си, а ако деянието е административно нарушение, административнонаказателната отговорност при същите условия би могла да се реализира при навършени 16 години.

Отговорът на поставения въпрос предопределя и приложимия режим при осъществяване на множество от тези деяния. Ако деянията са престъпления, извършени преди да е влязла в сила присъда, за което и да е от тях, би следвало да се прилагат правилата на чл. 23 от НК и съобразно тях да се наложи едно общо наказание. Обратното, ако деянията са административни нарушения, разпоредбата на чл. 18 от ЗАНН изключва групиране на административните наказания.

¹ Доктор по право, доцент в Юридическия факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, ел. поща: izabela@ts.uni-vt.bg.

Тези са главните проблеми, които изискват самостоятелно разглеждане и категоричен отговор на поставения въпрос.

II. ИЗЛОЖЕНИЕ

Въпросът за характера на противоправните деяния, описани в Особената част на НК, за които е предвидено наказване по административен ред, е дискутиран в научни трудове. Мненията са различни и могат да бъдат обособени в две групи. Една група автори застъпват виждане, според което тези разпоредби от Особената част на НК, в които е предвидено налагане на наказание по административен ред, съдържат състави на престъпления.² Аналогично е становището, според което „извършеното деяние е престъпление, но се наказва по административен ред в предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи (чл. 218б, ал. 1, чл. 242, ал. 6 и др.)“³. В подобен смисъл е и схващането, изразено в правната доктрина относно нормата на чл. 218б, ал. 1 от НК, според което деянието не загубва престъпния си характер, и че разпоредбата на чл. 218б, ал. 1 от НК е „особена хипотеза на освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание“⁴.

Другата основна група виждания възприемат противоположното становище, според което Особената част на НК съдържа състави на административни нарушения.⁵ В подкрепа на това становище е и категоричният извод, който е направен от някои автори относно конкретни разпоредби от НК, като например по отношение на чл. 352а, ал. 5 от НК се казва, че кодексът е „използван за създаването на състав на чисто административно нарушение“⁶, така също по отношение на текстовете на чл. 232, ал. 3, чл. 228, ал. 3 от НК – „деянията се

² За аргументите в подкрепа на тази теза и на направения извод вж. по-подробно Кузманова, Н. (2020). Основания за административно наказване в Особената част на Наказателния кодекс (дискуссионни въпроси). В: *50 години Закон за административните нарушения и наказания – история, традиции, бъдеще*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 272–296.

³ Чинова, М., Д. Петрова. (2019). Издаване на наказателно постановление след прекратяване на наказателното производство от прокурора (преглед на съдебната практика). В: *Научни четения на тема „Санкциите в правото“*. Сборник доклади. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 336. В същата статия, авторите сочат, че деянието е престъпление, което е доказано по реда и правилата на НПК, и само налагането на наказанието е по административен ред.

⁴ Вж. Чифчиева, М. (2023). По някои въпроси за „административните нарушения“ по чл. 218 б от Наказателния кодекс. *De jure*, № 1, 77 и сл. Също относно разпоредбата на чл. 218б, ал. 1 от НК не се споделя „създението, че обсебването по основния състав и вещното укривателство в случаите по чл. 218б, ал. 1 от НК са административни нарушения“ – вж. Кузманова, Н. Цит. съч., 289. Аналогични изводи са направени и относно съставите на чл. 135, ал. 5 и чл. 352а, ал. 5 от НК, тъй като при създаването им през 1982 г. „са се включвали в приложното поле на чл. 78а от НК“ – вж. Кузманова, Н. Цит. съч., 289 и сл.

⁵ В този смисъл вж. Велчев, Б. (2012). *Проблеми на наказателната политика в Република България*. София: Сиела, 201, Груев, Л. (2020). *Наказанието за престъпление*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 151, Георгиева, Т. (2018). *Административните нарушения и престъпленията. Сравнителен правен анализ*. София: Сиела, 223 и сл., а така също и Йорданова, Р. (2021). *Освобождаване от наказателна отговорност и административно наказване по българското наказателно право*. София: Сибир, 159 и сл.

⁶ Велчев, Б. (2017). *Обществената опасност и българското наказателно право*. София: Сиела, 141. Пак там авторът подлага на критика използването на НК за предвиждане на административнонаказателна отговорност за деяния, които не са толкова обществено опасни.

смятат за административни нарушения⁷ и др. Към втората група разбирания за характера на деянията спада и позицията, че в някои разпоредби от Особената част на НК законодателят е „декриминализиран определени престъпни посегателства“⁸.

Правилни са становищата на авторите от втората група, според които в разпоредби на НК са създадени състави на административни нарушения. Аргументите в подкрепа на тезата, че посочените състави (чл. 135, ал. 5, чл. 218б, ал. 1, чл. 225б, ал. 3, чл. 228, ал. 3, чл. 231, ал. 2, чл. 232, ал. 3, чл. 242, ал. 6, чл. 352а, ал. 5, чл. 353, ал. 4, предложение второ, от НК), предвиждащи налагане на наказание по административен ред, са състави на административни нарушения, са следните. Изброените разпоредби могат да бъдат подведени под общ знаменател досежно предвиденото в тях наказване на деянията по административен ред. За всичките, нормата на чл. 424 от НК директно препраща към ЗАНН.

Доводите, изложени в доктрината⁹, че препращащата норма на чл. 424 от НК определя само приложимия процесуален закон, не могат да бъдат споделени. Препращането към ЗАНН не е само по отношение на процесуалния ред. За изброените в чл. 424 **деяния** (курсив на автора) се прилагат разпоредбите на ЗАНН. ЗАНН не е само процесуален закон. ЗАНН съдържа и материалното право на административното наказване. Понятието ‘административно наказване’ може да се ‘покрие с едно понятие за административно-наказателно право в най-общия смисъл на тази дума – материално и процесуално административно-наказателно право’¹⁰.

В изброените състави и в препращащата норма законодателят употребява термините „деяние“ (напр. чл. 135, ал. 6 от НК – „деянието по предходната алинея“), „деяния“ (освен в чл. 424 от НК, се употребява и в чл. 232, ал. 3, както и в чл. 218б, ал. 2, т. 2, втората хипотеза, от НК). В текста на чл. 218б, ал. 2, т. 2 от НК изрично са разграничени двете различни хипотези: първата – деецът е осъждан за такова *престъпление*, и втората – му е налагано *административно* наказание за такова *деяние* (курсив на автора). В случая използването на термините ‘деяние’, ‘деяния’, а не – на термините ‘престъпление’, ‘престъпления’, означава, че при въвеждането на посочените текстове в НК законодателят си дава сметка, че не създава състави на престъпления.

В процеса на разкриване на действителното съдържание на правните норми на НК, предвиждащи наказване по административен ред, биха могли да бъдат полезни мотивите на законодателя. Привличането им към настоящия въпрос цели „да се разкрие истинската воля на законодателя от времето на приемане на закона“¹¹. Въвеждането конкретно на разпоредбата на чл. 218б в НК през 1982 година е продиктувано от потребността ненаказаните деяния, поради своята ниска степен на обществена опасност, да се санкционират като ад-

⁷ Лазаров, К. (2017). *Актуални трудове*. София: Сиела, 66 и сл.

⁸ Митов, Г. (2021). Налагане на административно наказание от въззивния съд, когато деянието не съставлява престъпление. В: *Реформата в административното наказване от 2020 г.* София: УИ „Св. Климент Охридски“, 21. Извод за декриминализация на деянията, изброени в чл. 424, ал. 1 от НК е направен и от административноправната наука – вж. Дерменджиев, Ив., Д. Костов, Д. Хрусанов. (2012). *Административно право на Република България. Обща част. Пето преработено и допълнено издание*. София: Сиби, 362.

⁹ Вж. Кузманова, Н. Цит. съч., 294 и сл.

¹⁰ Вж. Дерменджиев, Ив. (1963). *Производство за налагане на административни наказания в НР България*. София: Наука и изкуство, 4, също Сивков, Цв. (1998). *Административно наказване. Материалноправни и процесуални проблеми*. София: Софи-Р, 14.

¹¹ Ташев, Р. (2001). *Теория на тълкуването*. София: Сиби, 101. Волята на законодателя е ясно изразена в подготвителните работи и е неизменна – вж. по-подробно пак там.

министративни нарушения.¹² Преди приемането на правната норма на чл. 218б от НК част от посегателствата срещу собствеността са оставали ненаказани, поради своята незначителна обществена опасност по смисъла на чл. 9, ал. 2 от НК, съобразно която разпоредбата не са престъпления.

Съобразно тези съждения, съставите по НК (не само чл. 218б, ал. 1, но и останалите), предвиждащи налагане на наказание по административен ред, са инкорпорирани в НК, не за да санкционират престъпления, а за да санкционират противоправни деяния, разкриващи невисока степен на обществена опасност, като административни нарушения.¹³

Административните нарушения, подобно на престъпленията, са деяния с определени характеристики, но за разлика от престъпленията притежават по-ниска степен на обществена опасност.¹⁴ Поради тази своя черта те не се санкционират от съда, а по административен ред. За административно наказване се оставят „всички по-дребни неправомерни деяния“¹⁵. Дали за едно деяние да се предвиди състав на престъпление или състав на административно нарушение е законодателно решение. Ако деянието е оставено за наказване от административен орган, то е административно нарушение.¹⁶ Дейността по наказване, извършвана от съд или от административен орган, си „остава вътрешно една и съща“¹⁷. Наказването на едно деяние като престъпление или като административно нарушение е израз на санкционната политика на държавата, която от своя страна трябва да бъде съобразена с принципа на пропорционалност.¹⁸

На следващо място, разбирането, изразено в средата на миналия век, че деянията, наказуеми по административен ред, са административни нарушения, е намерило място в правната норма на чл. 6 от ЗАНН, валидна и до днес. Съобразно легалното определение на чл. 6 и непротиворечивото му възприемане в правната теория, наказуемостта на деянието по административен ред е белег, елемент от обективната страна на всяко едно административно нарушение.¹⁹ Предвидената в закона наказуемост на едно деяние по административен ред, по дефиниция означава, че то не е престъпление, а – е административно нарушение. Изискването на чл. 6 от ЗАНН е: деянието да е обявено за наказуемо. Няма законова пречка НК да обяви някои деяния за наказуеми по административен ред или с други думи

¹² По-подробно относно мотивите към законопроекта за изменение и допълнение на НК вж. Стоев, С. (1984). *Административнонаказателна отговорност по Наказателния кодекс*. София: Наука и изкуство, 31 и сл.

¹³ В подобен смисъл също вж. Стоев, С. Цит. съч., 13.

¹⁴ В този смисъл вж. Сивков, Цв. Административно наказване..., 59 и сл., също вж. Марков, Р., Сл. Димитрова-Симеонова, П. Митрева, Р. Костадинова, Юл. Матеева, Пр. Марков. (2024). *Наказателно право на Република България. Обща част. Второ актуализирано издание*. София: Сиела, 205 и др.

¹⁵ Стайнов, П. (1956). *Особените юрисдикции в областта на администрацията*. София: Наука и изкуство, 143. Написаното от академик Петко Стайнов касае реформата, извършена през 1953 г. с изменението на чл. 207 от отменения Наказателен кодекс от 1951 г., но неговите изводи за същността на административното наказване са значими и до днес.

¹⁶ Вж. пак там, 144.

¹⁷ Пак там.

¹⁸ В този смисъл вж. Сивков, Цв. (2024). За принципа на пропорционалността /съразмерността/ в административното право. *De jure*, № 1, 15.

¹⁹ Вж. Дерменджиев, Ив., Д. Костов, Д. Хрусанов. Цит. съч., 311, Сивков, Цв. Административно наказване..., 38, Лазаров, К. (2009). *Административно право*. София: Феня, 236-241 и др.

да предвиди състави на административни нарушения. Доколко е оправдано в НК да съществуват състави на административни нарушения е отделен въпрос.²⁰

Аргументи в подкрепа на виждането, че деянията са административни нарушения, а не – престъпления, съдържат и тълкувателните актове на ВС, като например Тълкувателно решение № 113 от 16.12.1982 г. по н.д. № 97/ 1982 г. на ОСНК на ВС, Тълкувателно решение № 53 от 11.04.1986 г. по н.д. № 49/ 1983 г. на ОСНК на ВС. В тези и в други тълкувателни решения ВС е последователен в разбирането си, че някои разпоредби от НК обявяват определени деяния за административни нарушения.

Някои от поддръжниците на тезата за престъпния характер на описаните като наказуеми по административен ред деяния сочат като аргумент липсата на установено в специалния закон съответстващо задължение. Конкретно за състава на чл. 135, ал. 5 от НК се застъпва мнението, че той притежава „характеристиката на установяващо задължение за лекуване“²¹ и също така, че е недопустимо създаването на „административно нарушение за липсващо задължение“²². Тези аргументи не могат да бъдат споделени. Няма пречка административното задължение да бъде извлечено от състава на административното нарушение. Не винаги законодателят специално посочва задължението, което създава. Възможно е законът да опише длъжното поведение „под формата на административно нарушение“²³. В подобни случаи „от съдържанието на правната норма може да се смята, че задължението е налице макар и да не е специално означено“²⁴. Така в случаите, в които законодателят не е посочил конкретно длъжимо поведение, то може да бъде извлечено по логически път по аргумент на противното от състава на правонарушението.

Привържениците на схващането, че във въпросните разпоредби от НК става дума за престъпления, като допълнителни доводи сочат института, уреден в чл. 78а от НК, както и че при създаването си някои от съставите, предвиждащи наказване по административен ред, са попадали в приложното му поле.²⁵

Съществуването на института на чл. 78а от НК в настоящия му вид потвърждава точно обратното. При прилагане на чл. 78а от НК при наличие на предвидените в закона предпоставки лицето, извършило престъпното деяние, се освобождава от наказателна отговорност с налагане на административно наказание. Както правната теория, така и съдебната практика са на едно мнение, че деянието запазва характера си на престъпление. Отговорността, която възниква е отговорност за извършено престъпление – наказателна отговорност.²⁶

²⁰ В правни изследвания съществуването на състави на административни нарушения в НК е подложено на оправдана критика. В този смисъл вж. Велчев, Б. Проблеми на наказателната политика..., 201, Велчев, Б. Обществената опасност..., 140 и сл., също и Груев, Л. Цит. съч., 152.

²¹ Кузманова, Н. Цит. съч., 290.

²² Вж. пак там. Всъщност, в ретроспективен план, задължението за задължително лечение в държавно или общинско лечебно заведение на болните от венерически заболявания, е закрепено в чл. 36, ал. 1 от отменения Закон за народното здраве (обн., ДВ, бр. 88 от 6.11.1973 г., многократно изм. и доп.), който е отменен с параграф 5 от ПЗР на Закона за здравето (обн., ДВ, бр. 70 от 10.08.2004 г.)

²³ Вж. по-подробно Николова, Р. (2023). Лични административни права и задължения на гражданите. *Правосъдие и права на човека*, № 2, 3.

²⁴ Вж. пак там.

²⁵ Този довод е посочен относно разпоредбите на чл. 135, ал. 5, чл. 352а, ал. 5 от НК и др. – вж. Кузманова, Н. Цит. съч., 288, 289, 295 и сл.

²⁶ Разпоредбата на чл. 78а от НК не оставя възможност за друго тълкуване, предвид изричната употреба (седем пъти в текста) на термина „престъпление“.

Освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание по чл. 78а от НК е самостоятелен институт. За него е предвидена самостоятелна глава в НПК – глава 28, която представлява една от диференцираните процедури, уредени в НПК.²⁷ Налагането на административно наказание по чл. 78а от НК се извършва от компетентния съд по съдебен ред, именно защото осъщественото деяние съставлява престъпление, а не – административно нарушение. И освен всичко самото освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание по чл. 78а от НК подлежи на вписване в свидетелството за съдимост на лицето.²⁸

Самостоятелният характер на института на чл. 78а от НК и съответно диференцираната процедура по глава 28 от НПК само потвърждават извода, че разглежданите състави от Особената част на НК, които предвиждат наказване по административен ред, са състави на административни нарушения. Обратното, приемайки че съставите, предвиждащи наказване по административен ред, са състави на престъпления, означава да се приеме, че съществува паралелен режим, паралелен ред за освобождаване на едно лице от наказателна отговорност с налагане на административно наказание, извън допустимите от закона случаи.

За разлика от налагането по съдебен ред на административно наказание по чл. 78а от НК, заради извършено престъпление, при изброените състави (чл. 135, ал. 5, чл. 218б, ал. 1, чл. 225б, ал. 3, чл. 228, ал. 3, чл. 231, ал. 2, чл. 232, ал. 3, чл. 242, ал. 6, чл. 352а, ал. 5, чл. 353, ал. 4, предложение второ, от НК) отговорността, която възниква не е наказателна. При тях отнапред законодателно се определя наказването им по административен ред и още повече от административни органи с издаване на наказателно постановление (вж. чл. 424, ал. 2, 3 и 5 от НК). Нормата на ал. 5 на чл. 424 от НК съдържа израза „**административното** наказание глоба“ (курсив на автора). Аналогично разпоредбата на чл. 218б, ал. 2, т. 2 от НК разграничава първата хипотеза, когато деецът е „осъжден за такова **престъпление**“, от втората хипотеза, когато му е „налагано **административно** наказание за такова **деяние**“ (курсив на автора). Законът не употребява термина „престъпление“, като в първата хипотеза.²⁹ Изводът, който следва е, че деянията, наказуеми по административен ред, съобразно ал. 1 на чл. 218б от НК, не са престъпления.

Отговорността, която възниква при осъществяване на посочените състави от НК (чл. 135, ал. 5, чл. 218б, ал. 1, чл. 225б, ал. 3, чл. 228, ал. 3, чл. 231, ал. 2, чл. 232, ал. 3, чл. 242, ал. 6, чл. 352а, ал. 5, чл. 353, ал. 4, предложение второ), предвиждащи наказване на деянието по административен ред, е административнонаказателна отговорност. Няма трансформация или замяна на отговорността. Тя възниква като административнонаказателна. Юридическият факт, който поражда административнонаказателното правоотношение, е фактът на извършеното противоправно деяние, което осъществява състав на административно нарушение. Спецификата е, че то не е описано в специалното административно законода-

²⁷ Повече за диференцираните процедури в НПК вж. Маринова, Г. (2017). *Споразумението в българския наказателен процес*. София: Сиби, 13, 27 и сл.

²⁸ Обратно, наложеното административно наказание по административен ред по посочените състави от НК (чл. 135, ал. 5, чл. 225б, ал. 3, чл. 228, ал. 3, и т.н.) не се отразява в свидетелството за съдимост на лицето. Вж. по-подробно Наредба № 8 от 26.02.2008 г. за функциите и организацията на дейността на бюрата за съдимост – обн., ДВ, бр. 24 от 4.03.2008 г., изм. и доп., както и Приложенията към тази наредба.

²⁹ Втората хипотеза на чл. 218б, ал. 2, т. 2 от НК, която изключва прилагането на ал. 1 е с доста широк обхват. „Налагано административно наказание за такова деяние“ включва както случаите по налагане на административно наказание по административен ред за извършено административно нарушение по чл. 218б, ал. 1 от НК, така и случаите, в които административно наказание се налага за извършено престъпление, което обаче попада в приложното поле на чл. 78а от НК и за което лицето е освободено от наказателна отговорност с налагане на административно наказание.

телство, а в текст от Особената част на НК. По тези състави „замяната“ на наказателната отговорност с административнонаказателна е установена а priori от законодателя преди извършване на противоправното деяние с посочените от закона характеристики. Тук не става дума за някаква последваща замяна или освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание. Противното се поддържа от някои автори, конкретно например по отношение на разпоредбата на чл. 218б, ал. 1 от НК, като се твърди, че „съдът следва да признае подсъдимия за виновен, като на основание чл. 218б, ал. 1 НК го освободи от наказателна отговорност и му наложи административно наказание“³⁰. Наказателна отговорност по разглежданите състави от НК, предвиждащи налагане на наказание по административен ред, не възниква. Затова, ако наказателният съд установи, че деянието съставлява административно нарушение, той следва да признае подсъдимия за невинен и да му наложи административно наказание (арг. от чл. 305, ал. 6, във вр. с чл. 301, ал. 4 от НПК).³¹

В подкрепа на виждането, че Особената част на НК съдържа състави на административни нарушения, могат да бъдат добавени и още аргументи. Административният орган (съответният министър, кмет и др., съобразно чл. 424, ал. 2, 3 и 5 от НК), компетентен да наложи административното наказание по НК, не е задължително да е лице със завършено юридическо образование, не е задължително да притежава професионална квалификация „юрист“. Ако приемем, че деянията по посочените състави нямат характер на административни нарушения, означава да приемем, че правните въпроси дали едно деяние е престъпление, дали е виновно извършено и т.н., могат да бъдат решавани от лица без каквато и да било юридическа подготовка. Неприлагането на реда по НПК, на правилата и гаранциите, предвидени в наказателния процес, автоматично поставя под въпрос правото на защита³² на лицето, уличено в извършено „престъпление“, включително и на правото му на адвокатска защита.³³ Колкото е по-значимо едно субективно право, толкова „формата и процедурата са по-сложни и по-детайлно разписани в позитивното право“³⁴.

Облекченият ред за наказване, предвиден в ЗАНН, е за деяния, съставляващи административни нарушения, а не за престъпления. Категорична е разпоредбата на чл. 31, ал. 1 от Конституцията на Република България, съгласно която „всеки обвинен в престъпление следва да бъде предаден на съдебната власт в законно определения срок“. Престъпление да бъде наказвано от административен орган е недопустимо, но няма пречка едно административно нарушение да бъде наказано от съд. Наказването на административни нарушения от съда е не само допустимо, но и наложително в някои случаи. Така например следва да се оцени положително правната уредба „новото“ административно наказание „безвъз-

³⁰ Вж. Чифчиева, М. Цит. съч., 78.

³¹ В този смисъл вж. Груев, Л. Цит. съч., 150, също и Митов, Г. (2023). За правомощията на съда в разпоредително заседание (съдията-докладчик), когато за деянието, предмет на обвинението, има приключило административнонаказателно производство. В: *Сборник научни изследвания от Юбилейна международна научна конференция на тема „Развитие на съвременното право – между установените традиции и желаната бъдеща реалност“*. Том 2. Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 645.

³² Повече за правото на защита като основно право вж. Димитров, Р. (2023). За правото на адвокатска защита като основно, сложно и комплексно субективно право. *De jure*, № 2, 343–353, 344.

³³ По-подробно за адвокатската защита и по-конкретно за необходимостта ѝ в наказателния процес – вж. пак там, 347 и сл.

³⁴ Димитров, Р. (2023). Правовата държава, справедливостта и правото на адвокатска защита. *Правосъдие и права човека*, № 2, 42–58, 51.

мезден труд в полза на обществото“ да бъде налагано само от съд, съобразно чл. 58а и сл. от ЗАНН.³⁵

В НПК също е предвидена възможност за налагане на административно наказание от съда, която възможност касае и съставите, предмет на настоящата статия. Измененията на НПК от 2017 г. предоставят правомощие на наказателния съд, в случай че деянието съставлява административно нарушение, да наложи административно наказание.³⁶ Правомощието важи за всички съдебни инстанции и е двукомпонентно.³⁷ Тази възможност гарантира принципа „non bis in idem“, когато в съдебната фаза на наказателния процес се установи, че деянието, за което е повдигнато наказателно обвинение не е престъпление, а съставлява административно нарушение.³⁸

Усложнените правила на НПК, в сравнение с тези на ЗАНН, налагането на административно наказание от съда, в по-висока степен допринасят за гарантиране на законността на наложеното наказание и принципа на справедлив съдебен процес. Обратното, ако приемем, че деянията, описани в разпоредбите на чл. 135, ал. 5, чл. 218б, ал. 1, чл. 225б, ал. 3, чл. 228, ал. 3, чл. 231, ал. 2, чл. 232, ал. 3, чл. 242, ал. 6, чл. 352а, ал. 5, чл. 353, ал. 4, предложение второ, от НК, са престъпления, които кодексът допуска да се наказват от административни органи по административен ред, влиза в противоречие с основополагащи правни принципи и положения.

Всичко горепосочено обосновава извода, че в посочените текстове от НК са формулирани състави на административни нарушения, а не на престъпления. Приложното поле на административното наказване се е разширило „за сметка на приложното поле на углавното наказване“³⁹.

За пълнота не трябва да бъде подминавана разпоредбата на чл. 348б от НК.⁴⁰ Спецификата тук произтича от възможността за налагане на административното наказание лишаване от право да се управлява моторно превозно средство (МПС). Съобразно чл. 348б от НК то се налага по административен ред за извършено престъпление по чл. 343 от НК, когато близки на дееца са пострадали при автотранспортно престъпление. В случая деянието по чл. 348б от НК е престъпление от частен характер, което се преследва по тѣжба на пострадалия.⁴¹ Углавното наказание се налага съобразно чл. 343 от НК от съд, само ако има подадена тѣжба от пострадалия, докато административното наказание „лишаване от пра-

³⁵ Вж. Чакърова-Димитрова, Из. (2020). Бележки по законопроекта за изменение и допълнение на Закона за административните нарушения и наказания. В: *50 години Закон за административните нарушения и наказания – история, традиции, бъдеще*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 142–151, 145. Също и Сивков, Цв. (2021). *Измененията в Закона за административните нарушения и наказания от 2020 г. Коментар*. София: Сиела, 63 и сл.

³⁶ Вж. по-подробно Салкова, Ек., Ян. Ройчев. (2020). За правомощието на наказателния съд да наложи административно наказание. В: *50 години Закон за административните нарушения и наказания – история, традиции, бъдеще*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 175–191.

³⁷ Повече за това правомощие и неговия двукомпонентен характер – вж. Митов, Г. Налагане на административно наказание..., 22.

³⁸ В този смисъл и по-подробно вж. Митов, Г. За правомощията на съда..., 645 и сл.

³⁹ Дерменджиев, Ив., Д. Костов, Д. Хрусанов. Цит. съч., 362.

⁴⁰ Когато имуществените вреди и телесната повреда по чл. 343 са причинени на съпруг, възходящ, низходящ, брат или сестра, наказателното преследване се възбужда по тѣжба на пострадалия. В тези случаи деецът може да бъде лишен по административен ред от право да управлява моторно превозно средство и когато не е подадена тѣжба или подадената тѣжба е оттеглена.

⁴¹ Вж. повече Велчев, Б. (2015). *Престъпления от частен характер*. София: Сиела, 158 и сл.

во да се управлява МПС“ е възможно да бъде наложено и в случай, че тъжба не е подадена или същата е оттеглена. Преследването на престъплението от частен характер по тъжба на пострадалите, близки на извършителя, „отразява законното разбиране, че тези отношения имат предимство пред принципната политика за неотвратимост на наказателната репресия“⁴².

Административното наказание по чл. 348б, при образувано наказателно дело от частен характер за извършено престъпление по чл. 343 от НК, не е основно наказание, то не се налага самостоятелно. В този случай то е допълващо, уплътняващо държавната наказателна репресия, реализирана по съдебен ред. Освен това, налагането на административно наказание по чл. 348б не е задължително (арг. от изреч. второ, съгласно което деецът *може* да бъде лишен по административен ред от правото да управлява МПС).

Тези разсъждения водят към заключението, че разпоредбата на чл. 348б от НК е коренно различна от посочените (чл. 225б, ал. 3, чл. 228, ал. 3, чл. 231, ал. 2 и т.н.) и не би могла да бъде използвана като аргумент за обосноваване на престъпен характер на правонарушенията по другите състави, изброени по-горе. Дори чл. 348б от НК да е своеобразно изключение, тъй като несъмнено предвижда административно наказание за извършено престъпление, изключението не е в състояние да промени правилото.

III. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изводът, правилото е, че съставите в НК (чл. 135, ал. 5, чл. 218б, ал. 1, чл. 225б, ал. 3, чл. 228, ал. 3, чл. 231, ал. 2, чл. 232, ал. 3, чл. 242, ал. 6, чл. 352а, ал. 5, чл. 353, ал. 4, предложение второ), които предвиждат наказването на деяния по административен ред, са състави на административни нарушения. Съответно, съобразно условията на чл. 26, ал. 2 от ЗАНН по изброените от НК състави, административнонаказателно отговорно може да бъде само лице, което има навършени 16 години. И още един извод, ако бъдат извършени няколко от тези деяния, преди лицето да е било наказано, за което и да е от тях, разпоредбата на чл. 18 от ЗАНН изключва правилата на чл. 23 от НК относно групиране на наказанията и определяне на едно общо наказание. При съвкупност от отделни административни нарушения всяко едно от наложените наказания се изтърпява поотделно.

Библиография

Велчев, Б. (2017). *Обществената опасност и българското наказателно право*. София: Сиела.

Велчев, Б. (2015). *Престъпления от частен характер*. София: Сиела.

Велчев, Б. (2012). *Проблеми на наказателната политика в Република България*. София: Сиела.

Георгиева, Т. (2018). *Административните нарушения и престъпленията. Сравнителен правен анализ*. София: Сиела.

Груев, Л. (2020). *Наказанието за престъпление*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“.

Дерменджиев, Ив. (1963). *Производство за налагане на административни наказания в НР България*. София: Наука и изкуство.

Дерменджиев, Ив., Д. Костов, Д. Хрусанов. (2012). *Административно право на Република България. Обща част. Пето преработено и допълнено издание*. София: Сиби.

⁴² Велчев, Б. Престъпления от частен характер..., 202.

Димитров, Р. (2023). За правото на адвокатска защита като основно, сложно и комплексно субективно право. *De jure*, № 2, 343–353.

Димитров, Р. (2023). Правовата държава, справедливостта и правото на адвокатска защита. *Правосъдие и права човека*, № 2, 42–58.

Йорданова, Р. (2021). *Освобождаване от наказателна отговорност и административно наказване по българското наказателно право*. София: Сиби.

Кузманова, Н. (2020). Основания за административно наказване в Особената част на Наказателния кодекс (дискуссионни въпроси). В: *50 години Закон за административните нарушения и наказания – история, традиции, бъдеще*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 272–296.

Лазаров, К. (2009). *Административно право*. София: Феней.

Лазаров, К. (2017). *Актуални трудове*. София: Сиела.

Маринова, Г. (2017). *Споразумението в българския наказателен процес*. София: Сиби.

Марков, Р., Сл. Димитрова-Симеонова, П. Митрева, Р. Костадинова, Юл. Матеева, Пр. Марков. (2024). *Наказателно право на Република България. Обща част. Второ актуализирано издание*. София: Сиела.

Митов, Г. (2023). За правомощията на съда в разпоредително заседание (съдията-докладчик), когато за деянието, предмет на обвинението, има приключило административно-наказателно производство. В: *Сборник научни изследвания от Юбилейна международна научна конференция на тема „Развитие на съвременното право – между установените традиции и желаната бъдеща реалност“*. Том 2. Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 643–655.

Митов, Г. (2021). Налагане на административно наказание от въззивния съд, когато деянието не съставлява престъпление. В: *Реформата в административното наказване от 2020 г.* София: УИ „Св. Климент Охридски“, 19–36.

Николова, Р. (2023). Лични административни права и задължения на гражданите. *Правосъдие и права на човека*, № 2, 1–28.

Салкова, Ек., Ян. Ройчев. (2020). За правомощието на наказателния съд да наложи административно наказание. В: *50 години Закон за административните нарушения и наказания – история, традиции, бъдеще*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 175–191.

Сивков, Цв. (1998). *Административно наказване. Материалноправни и процесуални проблеми*. София: Софи-Р.

Сивков, Цв. (2021). *Измененията в Закона за административните нарушения и наказания от 2020 г. Коментар*. София: Сиела.

Сивков, Цв. (2024). За принципа на пропорционалността /съразмерността/ в административното право. *De jure*, № 1, 7–16.

Стайнов, П. (1956). *Особените юрисдикции в областта на администрацията*. София: Наука и изкуство.

Стоев, С. (1984). *Административнонаказателна отговорност по Наказателния кодекс*. София: Наука и изкуство.

Ташев, Р. (2001). *Теория на тълкуването*. София: Сиби.

Чакърова-Димитрова, Из. (2020). Бележки по законопроекта за изменение и допълнение на Закона за административните нарушения и наказания. В: *50 години Закон за административните нарушения и наказания – история, традиции, бъдеще*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 142–151.

Чинова, М., Д. Петрова. (2019). Издаване на наказателно постановление след прекратяване на наказателното производство от прокурора (преглед на съдебната практика). В: *Научни четения на тема „Санкциите в правото“*. Сборник доклади. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 330–352.

Чифчиева, М. (2023). По някои въпроси за „административните нарушения“ по чл. 218 б от Наказателния кодекс. *De jure*, № 1, 65–81.

ARE THE ACTS, WHICH THE SPECIAL PART OF THE CRIMINAL CODE PROVIDES TO BE PUNISHED BY ADMINISTRATIVE ORDER, ADMINISTRATIVE VIOLATIONS?

Izabela Chakarova-Dimitrova⁴³

Abstract: The present article addresses an important theoretical and practical issue. Are the acts that special part of the Criminal Code provides to be punished by administrative order, administrative violations? The author examines the different opinions on the matter and supports the position that the acts, which the

Criminal Code provides to be punished through administrative procedures, are administrative violations.

Key words: administrative offences, administrative penalty, Law for the administrative offences and sanctions, Criminal Code, crime.

⁴³ Ph.D., Associate professor, Faculty of Law of St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo, e-mail: izabela@ts.uni-vt.bg.